

Ιωάννης Πρόφης, Λαογράφος-Ζωγράφος

ΤΕΤΡΑΚΟΣΙΕΣ ΟΜΗΡΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΤΗΣ
ΙΛΔΥΡΙΚΗΣ (ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΗΣ) ΓΛΩΣΣΑΣ

«Ὁ δὲ Κάδμος μετὰ Ἀρμονίας Θήβας ἐκλιπὼν πρὸς Ἐγγελέας παραγίνεται...
Καὶ βασιλεύει Κάδμος Ἰλλυριῶν, καὶ παῖς Ἰλλυριὸς αὐτῷ γίνεταί.»

[Ὁ Κάδμος μαζί με την Αρμονία εγκαταλείπει τη Θήβα και πηγαίνει προς τους
Εγγελεῖς...

Και έγινε ο Κάδμος βασιλιάς των Ιλλυριῶν κι απέκτησε ένα γιο, τον Ιλλυριό.]
Απολλόδωρος

*

«Αρβανίτες, οι Δωριεῖς του νεωτέρου ελληνισμού»
(Τίτλος του γνωστού βιβλίου του Κώστα Μπίρη)

*

«Αλβανοί. Ἔθνος Ελληνοπελασγικόν, ἦσαν συγγενεῖς με τους πρώτους κατοί-
κους της Ελλάδος».

(Από το βιβλίο του αντιστράτηγου Σταύρου Κ. Παπανικολάου «ΤΟ ΚΟΡΟ-
ΠΙ», 1947, σελ. 11).

*

– «Πρόκειται περί της πλέον συγγενούς προς την ελληνικήν φυλής, ἣς ἡ δια-
σταύρωσις ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἀπωτάτου παρελθόντος κατὰ τὴν πλησίον ἀλλήλων
ἀνάπτυξιν ἢ πορείαν Ἰλλυριῶν καὶ Ἑλλήνων...»

– «Ἡ γλωσσολογία κατέδειξεν ἀπὸ πολλοῦ τὴν στενὴν συγγένειαν τῶν δύο
γλωσσῶν...»

– «Ἡ τοσικὴ διάλεκτος οἰκωσδήποτε συνδέεται με τὴν ἐλληνικὴν σήμερον...»

– «Και δια την αλβανικήν φυλήν δυνάμεθα να είπωμεν ότι είναι άφθονον το αίμα το οποίον έδωσεν εις την ελληνικήν, εις αντιστάθμισμα του πολύ αφθονωτέρου το οποίον εδέχθη...»

– «Πρόκειται περί αδελφού λαού, είτε το θέλομεν ημείς ή εκείνοι είτε όχι».

Καθηγητής I. Γ. Κούμαρης

Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «ΗΛΙΟΥ», Τόμος Β΄, σελ. 197, 198.

*

Το παραπάνω απόσπασμα από την εξιστόρηση της μυθολογίας από τον Απολλόδωρο (2ος π.Χ. αι.) υπογραμμίζει με συμβολικό τρόπο τη στενή φυλετική συγγένεια μεταξύ Ελλήνων και Ιλλυριών: ο Ιλλυριός είναι γιος του Κάδμου και της Αρμονίας, άρα έλκει την καταγωγή του από την Ελλάδα.

Η διήγηση αυτή έχει σήμερα ιδιαίτερη σοβαρότητα, γιατί έχει γίνει πλέον αποδεκτό ότι η Μυθολογία δεν είναι ένα απλό παραμύθι, αλλά περιέχει ιστορικές αλήθειες. Κλασικό παράδειγμα είναι η ιστορία του τρωικού πολέμου, που ενώ μέχρι τον 19ο αιώνα νομιζόταν ως μυθολογία, επαληθεύτηκε από την αρχαιολογική σκαπάνη στην Τροία, στις Μυκήνες και αλλού.

Αλλά και οι άλλες επιγραμματικές φράσεις, που παρατίθενται ενδεικτικά πιο πάνω, κινούνται μέσα στο ίδιο πνεύμα.

Είναι γνωστό ότι οι κάτοικοι της Βαλκανικής κατά την αρχαιότητα ήσαν οι Έλληνες, οι Ιλλυριοί, οι Θράκες, οι Φρύγες, οι Δάκες και άλλοι, που είναι υποδιαιρέσεις των φυλών αυτών. Όλα αυτά τα έθνη φαίνεται ότι ήσαν συγγενικά μεταξύ τους, αφού προέρχονται από τους πρώτους κατοίκους των περιοχών αυτών, τους Πελασγούς.

Οι Πελασγοί δεν κατοικούσαν μόνο τη Βαλκανική, αλλά και ολόκληρη τη Μικρά Ασία, τα παράλια της Συρίας, τα νησιά της Ανατολικής Μεσογείου και την Ιταλική Χερσόνησο. Από τους λαούς της Βαλκανικής και της Μικράς Ασίας μόνο οι Έλληνες και οι Ιλλυριοί κατόρθωσαν να επιζήσουν μέχρι σήμερα, αφού οι λοιποί αφομοιώθηκαν με τους λαούς που κατέλαβαν αργότερα τις περιοχές αυτές, δηλαδή με τους Σλάβους και τους Τούρκους, πλην των Ελλήνων της Μικράς Ασίας, Αρμενίων και Κούρδων. Πάντως γλωσσικά στοιχεία των λαών που εξαφανίστηκαν εξακολουθούν να υπάρχουν στη βουλγαρική, στη ρουμανική και στην τουρκική γλώσσα. (Η τουρκική γλώσσα βρίθει από τουρκοποιημένες ελληνο-πελασγικές λέξεις, αλλά απ' ό,τι γνωρίζω δεν έχει γίνει καμιά σχετική συστηματική έρευνα).

A) Σκοπός της παρούσας έρευνας

Εμείς οι Μεσογείτες, που είχαμε ακούσει την αρβανίτικη γλώσσα, είχαμε αντιληφθεί από τα σχολικά μας χρόνια κάποιες ομοιότητές της με την αρχαία ελληνική και τη λατινική. Οι ομοιότητες αυτές δεν έχουν μέχρι σήμερα καταγραφεί συστηματικά ούτε από τους αρμόδιους γλωσσολόγους ούτε από άλλους, που έχουν ασχοληθεί με τους Αρβανίτες, παρά μόνο αποσπασματικά.

Θέλοντας να αναπληρώσω κάπως την έλλειψη αυτή και ξεκινώντας από την ομηρική γλώσσα, κατέφυγα στο ομηρικό λεξικό και κατέγραψα τις όμοιες λέξεις ή τις ρίζες που υπάρχουν στην αρβανίτικη γλώσσα. Εννοείται ότι η έρευνά μου δεν σταματάει εδώ, αλλά συνεχίζεται με τα ίδια αποτελέσματα και για την μετέπειτα του Ομήρου αρχαία ελληνική γλώσσα.

Το αποτέλεσμα της έρευνας ήταν, τουλάχιστον για μένα, εντυπωσιακό και αποκτά ευρύτερη σημασία, ιδιαίτερα σήμερα, που ακούγονται κάποιες φωνές από αλβανικής πλευράς, για ύπαρξη δήθεν αλβανικής μειονότητας στην Ελλάδα, εννοώντας προφανώς τους αρβανίτες.

Με την απόδειξη ότι η αρβανίτικη γλώσσα είναι κατά βάση μια αρχαιότατη ελληνοπελασγική διάλεκτος, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ούτε ένας (1) αρβανίτης αισθάνθηκε ποτέ ως μη Έλληνας, ο ισχυρισμός αυτός καθίσταται γελοίος, πολύ περισσότερο δε, αφού οι αρβανίτες στάθηκαν πάντοτε στην πρωτοπορία όλων των αγώνων για την ελευθερία της ελληνικής τους πατρίδας.

Κάποια πρόσφατη ανάλογη εργασία, με θέμα τις ελληνικές λέξεις που περιέχει η γλώσσα της περιοχής των Σκοπίων, πριν επιβληθεί η κατασκευασμένη λεγόμενη «Μακεδονική», επαινέθηκε ως σημαντική συμβολή υπέρ των ελληνικών απόψεων στο εθνικό θέμα.

B) Οι σχέσεις της ιλλυρικής με την αρβανίτικη γλώσσα

Η γλώσσα των Ιλλυριών δεν είναι γνωστή, έστω και σε κάποιο στοιχειωδώς ικανοποιητικό βαθμό, αφού δεν έχει γραφεί —ή τουλάχιστον δεν έχει βρεθεί ακόμη— στη γλώσσα αυτή κάποιο κείμενο. Παρόλα αυτά από διάφορες επιγραφές, από κείμενα Ελλήνων ή Λατίνων συγγραφέων, από ιστορικά ιλλυρικά ονόματα και τοπωνύμια, έχουν διασωθεί αρκετές ιλλυρικές λέξεις, που συγκρίνοντάς τες με την

αρβανίτικη, επιτρέπουν να θεωρήσουμε ότι η ιλλυρική γλώσσα είναι μητέρα της αρβανίτικης. Με τη σειρά της η ελληνοπελασγική είναι μητέρα της ιλλυρικής.

Μερικά παραδείγματα ιλλυρικών λέξεων-ονομάτων-τοπωνυμίων:

1) ΜΠΑΡΔΥΛΗΣ. Όνομα Ιλλυριού βασιλιά. Στην αρβανίτικη σημαίνει «Ασπραστέρης» (Μπαρδ-υλ = άσπρο αστέρι).

2) ΔΥ ΜΑΛΕ. Ιλλυρικό τοπωνύμιο. Είναι γραμμένο σε ελληνική επιγραφή και σημαίνει «Δίβουνο» (Ντυ μάλε = δύο βουνά). Και στη σημερινή αρβανίτικη προφέρεται απαράλλακτα, όπως και τότε.

3) ΑΣΠΕΤΟΣ. Η λέξη βρίσκεται στη βιογραφία του Πύρρου, που έγραψε ο Πλούταρχος:

«Ἐκ τούτου δέ καί Ἀχιλλεύς ἐν Ἡπίρῳ
τιμάς ἰσοθέους ἔσχεν.

Ἄσπετος ἐπιχωρίῳ φωνῇ προσαγορευόμενος ».

[Γι' αυτό και ο Αχιλλέας στην Ἡπειρο είχε τιμές ἰσοθέου και λεγόταν Ἄσπετος, σύμφωνα με τη ντόπια γλώσσα].

Όλοι γνωρίζουμε ότι το γνωστό προσωνύμιο του Αχιλλέα στον Όμηρο ήταν «ωκύς», «ωκύπους» = ταχύς. Στην αρβανίτικη, μεταφράζοντας το «ωκύς», θα τον λέγαμε ι σπέιτ (i shrejtë = ταχύς). Πάντως στην ελληνική «άσπετος» σημαίνει «μέγας». Με το προσωνύμιο όμως αυτό δεν είχε ποτέ προσαγορευθεί ο Αχιλλέας.

4) ΟΥΛΚΙΝΙΟ. Ιλλυρική πόλη στη Δαλματία. (Ας σημειώσουμε ότι η Ιλλυρία κατελάμβανε ολόκληρη τη Δαλματική ακτή, μέχρι τη σημερινή Τεργέστη). Στην αρβανίτικη ουλκ = λύκος.

5) ΤΑΥΛΑΝΤΙΟΙ. Γένος ιλλυρικό ή ελληνοϊλλυρικό. Στην ελληνική μεταφράζεται ως «Χελιδόνες». (αρβ. ταλαντούσε = χελιδόνι).

6) ΜΠΙΛΙΑ. Η λέξη αυτή βρίσκεται σε πολλές νεκρικές επιγραφές στην περιοχή των Μεσαπίων της Ιταλίας, όπου ομιλείτο κάποιο ιλλυρικό ιδίωμα. (Η λατινική δεν είχε εξαπλωθεί ακόμη πέρα από το Λάτιο). αρβ. μπίλια = θυγατέρα, «η τάδε, μπίλια (=θυγατέρα) του τάδε».

Η πλειονότητα των γλωσσολόγων δέχεται ότι η αλβανική γλώσσα προέρχεται από την ιλλυρική. Υπάρχουν όμως και άλλοι που υποστηρίζουν ότι προέρχεται από τη Δακική και άλλοι από τη Θρακική. (Λέγοντας «Θράκη» δεν εννοούμε τα σημερινά γεωγραφικά της όρια, αλλά μια πολύ ευρύτερη περιοχή που κατελάμβανε

ολόκληρη τη σημερινή Βουλγαρία, καθώς και τμήμα της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Εξ άλλου η σημερινή ελληνική και τουρκική Θράκη ανέκαθεν κατοικήθηκε από γησίους Έλληνες). Οι απόψεις αυτές δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι εντελώς αστηρικτες, αφού οι λαοί που μιλούσαν τις παραπάνω γλώσσες βρίσκονταν συχνά ο ένας στα εδάφη του άλλου (δεν υπήρχαν τότε ενιαία κράτη με τη σημερινή έννοια) και δέχονταν μεταξύ τους τις γλωσσικές επιρροές. Οπωσδήποτε υπήρχε εξ αρχής κοινό πελασγικό γλωσσικό υπόστρωμα, συμπεριλαμβανομένης και της ελληνικής. Αυτός είναι ο λόγος που πολλοί Έλληνες συγγραφείς —και όχι άδικα— υποστηρίζουν ότι κατά την αρχαιότητα η βαλκανική μέχρι τον Δούναβη κατοικείται από ελληνικά φύλα.

Επομένως, κατά την άποψή μου, όλες οι βαλκανικές γλώσσες των ιστορικών χρόνων δεν είναι τίποτε άλλο, παρά η κατά τόπους εξέλιξη της γλώσσας των Πελασγών. Στην περίπτωση της ελληνικής, η πελασγική γλώσσα εξελίχθηκε με αξιοθαύμαστο τρόπο, με πλουσιότατο λεξιλόγιο και έννοιες, ενώ στην αρβανίτικη προξενεί εντύπωση η διατήρηση πελασγικών λέξεων και ριζών, όπως θα δούμε και πιο κάτω.

Η αρβανίτικη γλώσσα είναι αρχαιότερη της σημερινής αλβανικής, γιατί παρέμεινε εντελώς ανεξέλικτη, δεχόμενη συνεχώς τις επιδράσεις της ελληνικής, σε σημείο που σήμερα έχει περιοριστεί σ' ένα φτωχότατο και ανεπαρκές λεξιλόγιο και τείνει, φυσιολογικά, να εκλείψει εντελώς. (Η αλβανική, αντίθετα, διατήρησε και ανέπτυξε μεν το λεξιλόγιό της, απέβαλε όμως πολλούς αρχαιότερους τύπους και επιπλέον δέχτηκε μέγαν αριθμό ιταλικών και τουρκικών λέξεων. Δέχτηκε επίσης αρκετές σλαβικές λέξεις, κυρίως στο βορρά).

Η αρβανίτικη, παρόλη τη λεξιπενία της, είναι γλώσσα καθαρή από άλλες επιδράσεις, πλην της ελληνικής. Δεν περιέχει ούτε ιταλικές ούτε τουρκικές ούτε σλαβικές λέξεις. Οι ελάχιστες ιταλικές και τουρκικές λέξεις, που μετριούνται στα δάκτυλα, πέρασαν σ' αυτήν μέσω της ελληνικής.

Σαν συμπέρασμα αναφέρω, ότι την παρούσα έρευνα δεν την ενδιαφέρει καθόλου αν η αρβανίτικη είναι απόγονος της ιλλυρικής ή της θρακικής ή της δακικής, αφού όλες αυτές τις γλώσσες τις μίλησαν εξίσου συγγενικοί με τους Έλληνες λαοί. Τάσσομαι απλώς με την κρατούσα άποψη και θεωρώ την ιλλυρική ως φυσιολογικότερη μητέρα της αρβανίτικης, αφού και οι δύο γλώσσες μιλήθηκαν σε διαφορετικές μεν εποχές, αλλά στον ίδιο περίπου τόπο. Επιπλέον είναι γνωστή από την ιστορία η εντονότατη ελληνική παρουσία στην Ιλλυρία, όπου άκμαζαν πολλές ελληνικές αποικίες.

Συνεπώς όταν λέω «ιλλυρική γλώσσα» εννοώ την αρβανίτικη. Χρησιμοποιώ όμως τον όρο αυτό μόνο και μόνο, γιατί όταν συγκρίνει κανείς δύο γλώσσες, η σύγκριση πρέπει να ανάγεται, σύμφωνα με γλωσσολογικό κανόνα, σε εποχή που ομιλούνταν παράλληλα οι γλώσσες αυτές. Δεν είναι δόκιμο να συγκρίνει κανείς π.χ. τη λατινική με τη νέα ελληνική. Το δόκιμο είναι, φυσικά, να συγκρίνει τη λατινική με την αρχαία ελληνική, γιατί τότε μόνο θα έχει ασφαλή συμπεράσματα. Εν προκειμένω όμως, ελλείψει έστω μιας κάποιας ικανοποιητικής γνώσης της ιλλυρικής, η σύγκριση έγινε αναγκαστικά με την αρβανίτικη, η οποία θεωρείται ως κληρονόμος της ιλλυρικής. Έτσι ο όρος «ιλλυρική» παραμένει μόνο σαν «κετικεφαλίδα», χωρίς ιδιαίτερη σημασία.

Γ) Η σχέση της πελασγικής με την αρβανίτικη

Για τη σχέση αυτή έχει κάνει θαυμάσια έρευνα στις αρχές του αιώνα μας ο Ιάκωβος Θωμόπουλος, που εξέδωσε σε ογκώδες βιβλίο, με τίτλο «Πελασγικά». Ο συγγραφέας, με τη βοήθεια της αρβανίτικης κατά κύριο λόγο και της ελληνικής κατά δεύτερο, κατόρθωσε με μεγάλη επιτυχία να ερμηνεύσει διάφορες επιγραφές, κυρίως νεκρικές, του 7ου και 8ου π.Χ. αι., που βρέθηκαν στη Λήμνο, τη Λυκία, την Καρία, τη Φρυγία, την Κύπρο, την Κρήτη και την Τυρρηνία. Οι επιγραφές αυτές, παρόλο που ήσαν γραμμένες με τα αρχαιότερα στοιχεία του ελληνικού αλφαβήτου, ήσαν μέχρι τότε ακατάληπτες. Και τούτο, διότι οι πληθυσμοί των περιοχών αυτών εξακολουθούσαν να μιλούν κατ' αυτούς τους αιώνες την πελασγική γλώσσα, η οποία είναι, όπως είπαμε ήδη, μητέρα της ελληνικής και της αρβανίτικης.

Οι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς αναφέρουν σχετικά, ότι οι παλαιότεροι κάτοικοι της Ελλάδος ήσαν οι Πελασγοί, που μιλούσαν «μιαν άλλη γλώσσα». Στην πραγματικότητα όμως δεν επρόκειτο για ξένη γλώσσα, όπως αποδεικνύεται σήμερα, αλλά για μια αρχαιότατη ελληνική.

Δ) Η σχέση της μυκηναϊκής με την αρβανίτικη

Με το εκπληκτικό και συναρπαστικό κατόρθωμα της αποκρυπτογράφησης

της μινωικής και μυκηναϊκής διαλέκτου, που αρχικά έγινε το 1953 από τον Άγγλο αρχιτέκτονα M. Ventris και συνεχίστηκε κυρίως από τους επίσης Άγγλους J. Chadwick και J. T. Hooker, αποκαλύφθηκε ότι η γλώσσα των πινακίδων με τη γραφή που ονομάζεται «Γραμμική Α» και «Γραμμική Β» είναι χωρίς αμφιβολία η ελληνική. Μέχρι τότε νομιζόταν ότι η γλώσσα των πινακίδων δεν θα μπορούσε να ήταν ελληνική. Πράγματι πρόκειται για ελληνική γλώσσα, με τη διαφορά ότι δεν μπορεί να καταταγεί σε καμιά από τις τέσσερις κύριες διαλέκτους των ιστορικών χρόνων. Και τούτο είναι φυσικό, αφού η γλώσσα των πινακίδων ανάγεται στον 14ο και 13ο π.Χ. αιώνα. Ανάμεσα στις λέξεις που αποκρυπτογραφήθηκαν υπάρχουν αρκετές που δεν μπορούν να ερμηνευτούν, προς το παρόν τουλάχιστον, με την ελληνική. Και πάλι τούτο είναι φυσικό, γιατί ασφαλώς κάποιες λέξεις θα περιέπεσαν σε αχρηστία μέσα σε διάστημα 6-7 αιώνων, που έχουμε στη διάθεσή μας ελληνικά κείμενα. Είναι επομένως φανερό ότι η γλώσσα των πινακίδων αποτελεί συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στην πελασγική και στην μετέπειτα ελληνική γλώσσα των ιστορικών χρόνων.

Όσον αφορά τη σχέση της γλώσσας των πινακίδων με την αρβανίτικη, δεν νομίζω να έχει γίνει κάποια σχετική έρευνα, αν και έχω τη γνώμη ότι κάτι τέτοιο δεν θα αποδώσει προς το παρόν ικανοποιητικά αποτελέσματα, αφού τα στοιχεία της μινωικής ή μυκηναϊκής διαλέκτου, που έχουμε στη διάθεσή μας, είναι ακόμη πολύ λίγα και πολλά ερωτηματικά παραμένουν αναπάντητα ως προς την προφορά της, τη γραμματική και το συντακτικό της.

Ωστόσο, με πολλές επιφυλάξεις, μπορεί να σημειώσει κανείς μερικές αντιστοιχίες μεταξύ μυκηναϊκής και αρβανίτικης σε κάποιες καταλήξεις ονομάτων, αλλά και σε λέξεις, όπως βλέπουμε πιο κάτω.

1) αντιστοιχία καταλήξεων:

μυκηναϊκή	ελληνική	αρβανίτικη
α) qasire-u (γκουασιρέ-ου ή γκβασιρέ-ου)	βασίλε-ύς	πρόβλ. τις καταλήξεις: πλιάκ-ου = ο γέρος ούλκ-ου = ο λύκος
β) kerame-u (κεραμέ-ου)	κεραμε-ύς	

δ) ijere-ja (ιγέρε-για)	ιέρε-ια	πρβλ. τις καταλήξεις: ντέλε-για = η προβατίνα ερέ-για = η νέα
ε) kerame-ja (κεράμε-για)	κεράμε-ια	κεραμιδιάρε-για = η «κεραμιδού»

Στα πιο πάνω παραδείγματα μπορεί να αντιταχθεί ότι οι καταλήξεις -ου και -για της αρβανίτικης επέχουν τη θέση του ελλείποντος άρθρου. Αλλά μήπως δεν θα μπορούσε να συνέβαινε το ίδιο και στη μυκηναϊκή;

2) αντιστοιχία λέξεων:

μυκηναϊκή	ελληνική	αρβανίτικη
α) qoukara (κόου-κάρα ή γκβόου-κάρα)	«βουκρανία»	«κάουτ-κρέρε» = κεφάλια βοδιού
β) araruja (αραρούγια)	ἀραρυία (προσαρμοσμένη)μπαλωμένη	αρνούαρα = προσαρμοσμένη,
γ) duru (ντούρου)	δρῦς	δρι = ξύλο
δ) vide (Fide) (βίντε)	εἶδεν	βίζντόι = είδε
ε) Veto (Feto) (βέτο)	ἔτος	βιτ = έτος
στ) akara (άκαρα)	ἄγριος	έγκρ (ēger) = άγριος
ζ) tirisi	τρεις	τρι

(τίρισι)

η) qetoro	τέσσαρες	κατρ
(κέτορο ή γκβέτορο)		

θ) oues (oFes)	οῦς	βες (vesh)
(όβες)		

Από τα λίγα αυτά παραδείγματα φαίνεται αρκετά καθαρά η στενή σχέση της μυκηναϊκής διαλέκτου (που, όπως είπαμε, απεδείχθη βασικά ελληνική) με την αρβανίτικη.

E) Η σχέση της αρχαίας ελληνικής με την αρβανίτικη

Σύμφωνα με τα προηγούμενα, εύλογα αναμένεται να αποδειχθεί και η στενή σχέση της αρχαίας ελληνικής με την αρβανίτικη. Και πράγματι τούτο αποδεικνύεται, όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς από το λεξιλόγιο που παρατίθεται στο τέλος.

Πρέπει ωστόσο να σημειώσουμε ότι στη σύγκριση αυτή η αρβανίτικη εκ των πραγμάτων μειονεκτεί, γιατί δεν είναι γνωστή η αρχαιότερη μορφή της. Αν μπορούσαμε να γνωρίζαμε τη μορφή που θα είχε κατά τους κλασσικούς τουλάχιστον χρόνους, τότε ασφαλώς τα αποτελέσματα της σύγκρισης θα ήσαν περισσότερο εντυπωσιακά. Επομένως κατ' ανάγκη συγκρίνουμε εν προκειμένω την αρχαία ελληνική με τη σημερινή (νεώτερη) αρβανίτικη. Αυτό πρέπει οπωσδήποτε να το λάβουμε υπόψη μας και να θεωρήσουμε απόλυτα φυσιολογικές τις μικρές ή μεγάλες διαφορές, όπου αυτές παρουσιάζονται. Το αρχαιότερο σωζόμενο κείμενο της αλβανικής (το Ευαγγέλιο του ιερέα Γκιων Μπουζούκου) γράφηκε μόλις το έτος 1555 μ.Χ. και η γλώσσα του είναι στο βόρειο ιδίωμα, ώστε δεν βοηθεί καθόλου στην έρευνα.

Το ότι η αρβανίτικη γλώσσα αποτελούσε κατά την παλαιότερη περίοδο της ιστορίας της ιδιαίτερη γλώσσα, μαρτυρείται από τον Πολύβιο (XXVIII, 8,9), ο οποίος γράφει:

«Περσεύς... ἀκούσας τὰ παρά τοῦ Γενθίου
ἔπεμπε τόν Ἀδαίον καί σύν τούτῳ τόν Γλαυκίαν...
καί τρίτον τόν Ἰλλυριόν, διά τό τήν διάλεκτον
εἰδέναι τήν Ἰλλυρίδα ».

Αἰξιοσημείωτο εἶναι ἐδῶ ὅτι ἡ ἰλλυρική ἀποκαλεῖται «διάλεκτος». Ἀν πράγματι ἡ λέξη αὐτή χρησιμοποιεῖται με τήν σημερινή ἔννοια, τότε ἡ σχέση ἐλληνικής-ἰλλυρικής θα ἦταν κάτι περισσότερο ἀπό στενή. Παρόλα αὐτά ὅμως φαίνεται ὅτι γιὰ τή συνεννόηση με τούς Μακεδόνες ἦταν ἀπαραίτητη ἡ παρουσία διερμηνέως.

Οἱ διαφορές τῆς ἀρχαίας ἐλληνικής με τήν ἀρβαντίτικη δέν θα πρέπει νὰ μας προκαλοῦν ιδιαίτερη ἐντύπωση, ἀφοῦ καί οἱ διαφορές μεταξύ τῶν ἰδίων τῶν ἐλληνικῶν διαλέκτων ἦσαν ἐξαιρετικά σημαντικές. Ἀναφέρω, γιὰ παράδειγμα, μερικές λέξεις τῆς μακεδονικῆς διαλέκτου, πού διέσωσε, κυρίως, ὁ Ἡσύχιος στο «Λεξικόν» του:

<u>μακεδονική</u>		<u>αττική</u>
ἄκρων	—	ῥρος
κύνωψ	—	ἄρκτος
γάρα	—	ράβδος, χάραξ
ἄβροῦτες	—	ὄφρῦες
δαλάγχα	—	θάλασσα
κεβλή	—	κεφαλή

Οἱ διαφορές ὅμως αὐτές δέν ἀναιροῦν τὸ γεγονός ὅτι ἡ γλῶσσα τῆς Μακεδονίας ἀποτελεῖ διάλεκτο τῆς ἐλληνικῆς. Ὅπως π.χ. ἡ δυσκολία συνεννόησης ἐνός σημερινοῦ ἢ κάπως παλαιότερου Ἡπειρώτη ὀρεσίβιου με τὸν ἀντίστοιχο Κρητικό ἢ Πόντιο δέν σημαίνει ὅτι ὅλοι αὐτοί δέν μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα. Ἡ ἀντίθετη ἀπόψη ὀδηγεῖ σε λανθασμένα συμπεράσματα ἢ τουλάχιστον σε λανθασμένες διατυπώσεις, ὅπως ἀκόμη καί ὀρισμένων ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων πού χαρακτηρίζουν «βαρβάρους» τούς Ἡλείους, τούς Ἐυρυτάνες, τούς Μακεδόνες κ.λπ., ἐπειδὴ ὑπῆρχε δυσκολία στὴν κατανόηση τῶν διαλέκτων τούς. Ὅπως δὲποτε ὅμως θα βοήθησε σ' αὐτό καί κάποια ὑπεροφία τῶν ἐν λόγῳ συγγραφέων, λόγῳ τῆς πολιτισμικῆς τούς ὑπεροχῆς ἐναντι τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Γιὰ νὰ ἐννοήσει κανεὶς τὸ μέγεθος τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν διαλέκτων, φέρνω ἓνα ἐπιπλέον παράδειγμα με τὴ γνωστὴ λέξη «βάτραχος»

σε όλες τις παραλλαγές της, που συνέλεξα στο «Λεξικό» του Ησυχίου:

1) βάτραχος	8) βλίχανος
2) βόρταχος	9) βλίταχος
3) βρόταχος	10) βριαγχόνη
4) βράταχος	11) βρούχετος
5) βάβακος	12) βρόγγος
6) βάρακος	13) βρύτιχος
7) βλαχάν	14) βύρθακος

Θα μπορούσαμε να παραθέσουμε πλήθος τέτοιων παραδειγμάτων. Επομένως στα παραδείγματα του καταλόγου των ομηρικών λέξεων, θα πρέπει να θεωρήσουμε φυσιολογική την παρουσία φθογγικών παθών (αποβολή συμφώνων και φωνηέντων, μετάθεση ή ανάπτυξη γραμμάτων κ.λπ.) στην αρβανίτικη, πράγμα που ισχύει, άλλωστε, και στην ελληνική.

Θα ήταν έξω από κάθε λογική να ισχυριστεί κάποιος ότι οι ομοιότητες της αρβανίτικης με την αρχαία ελληνική είναι απλές... συμπτώσεις. Βέβαια εύκολα μπορούμε να συναντήσουμε σε οποιαδήποτε ξένη γλώσσα κάποιες λέξεις ηχητικά όμοιες ή περίπου όμοιες με ελληνικές. Οι έννοιες όμως των ηχητικά όμοιων λέξεων είναι τελείως διαφορετικές. Συμπτωματική ομοιότητα, ηχητική και σημασιολογική, είναι κατά τον νόμο των πιθανοτήτων απειροελάχιστη. Για το λόγο αυτό, όταν συναντούμε περιπτώσεις διπλής σύμπτωσης, κυρίως σε γλώσσες πολύ απομακρυσμένων χωρών, τότε θα πρέπει να αναζητήσουμε την εκεί ελληνική παρουσία. (Το αντίστροφο, δηλ. να αναζητηθεί η ξένη παρουσία στην Ελλάδα, σπάνια μπορεί να ισχύει).

Φέρνω για παράδειγμα μερικές λέξεις της γλώσσας Swahili που ομιλείται από 80 εκατομμύρια γηγενείς αφρικανούς της Κεντρικής Αφρικής, όπου οι λέξεις αυτές θυμίζουν ελληνικές (ή τούρκικες που πέρασαν στο λεξιλόγιο της καθομιλουμένης). Η έννοιά τους όμως είναι τελείως διαφορετική:

<u>σουαχίλι</u>		<u>ελληνική</u>
βιάζι (= πατάτες)	—	βιάζει
καλαμπόκα (= οπωροπώλης)	—	καλαμπόκι

νάζι (=καρύδα)	—	νάζι
ιλιοπίτα (παρελθών)	—	ηλιοπίτα (!)
λέο (= σήμερα)	—	λέω
φαράσι (=άλογο)	—	φαράσι

Θα πρέπει να σημειώσουμε ωστόσο ότι ακόμη και στη γλώσσα αυτή δεν απουσιάζουν εντελώς κάποια ίχνη ινδοευρωπαϊκών στοιχείων, όπως π.χ. στα αριθμητικά:

μόγια = ένα (από το θηλ. του ένας-μία)

μπίλι = δύο (από το λατινικό bis = δις)

τάτου = τρία

σίτα = έξι (από την ίδια ελληνική και λατινική λέξη)

σάμπα = επτά (γαλλικά septe, αγγλικά seven)

Τοπωνύμια ελληνικά και επιγραφές με προφανώς ελληνικά γράμματα υπήρχαν στη Νότια Αμερική, πριν πατήσουν ακόμη εκεί οι μεταγενέτεροι θαλασσοπόροι. Στο λεξιλόγιο των γηγενών κατοίκων της Χαβάης και αλλού, υπάρχουν λέξεις, καθώς έχει γραφεί, που συμπίπτουν κατά τον ήχο και την έννοια με ελληνικές (π.χ. Αετός, Νους, Μανθάνω, Μελωδία κ.λπ.). Είναι προφανές ότι στα εδάφη αυτά υπήρξε κάποτε ελληνική παρουσία και τούτο μαρτυρείται αρκετά καλά στην ελληνική Μυθολογία και στην Ιστορία. (Τα ταξίδια του Ιάσωνα και του Οδυσσέα, η μαρτυρία του θαλασσοπόρου Νέαρχου, που συνόδευε τον Μ. Αλέξανδρο στην εκστρατεία του, ότι όταν επισκέφθηκε την Κεϋλάνη, οι ντόπιοι του είπαν ότι πολλά χρόνια πριν απ' αυτόν είχαν επισκεφθεί το νησί τους άλλοι Έλληνες κ.λπ.)

Μετά απ' αυτήν την κάπως μακροσκελή παρέμβαση, απαραίτητη νομίζω για την κατανόηση του θέματός μας, επανέρχομαι στην αβαντίτικη γλώσσα και σημειώνω, πέρα από τις λέξεις, μερικές αντιστοιχίες που αφορούν τη γραμματική και την προφορά των εξεταζομένων γλωσσών:

1) Στην αρβ. απουσιάζει το άρθρο, όπως και στην αρχαιότατη ελληνική γλώσσα (ομηρική).

2) Στην αρβ. διατηρείται και προφέρεται το δασύ πνεύμα, π.χ. ελλ.: έλκω, αρβ. χεκ (heq). Ας έχουμε υπόψη μας ότι η δασεία στις ελλην. λέξεις δεν βρίσκεται μόνο στη θέση του εκλιπόντος ελαφρού χ, αλλά και στη θέση του σ, του F και άλλων εκπεσόντων συμφώνων, π.χ. σαλς-άλς, Σελένη-Έλένη, Φελίσσω-έλίσσω

κ.λπ. Αυτός είναι ο λόγος που, σε δασυνόμενες ελληνικές λέξεις, οι αντίστοιχες αρβανίτικες αρχίζουν από κάποιο σύμφωνο, όπως θα παρατηρήσουμε και στο λεξιλόγιο. (Βλέπε και ομηρική Γραμματική).

3) Διατηρείται και προφέρεται το δίγαμμα (F).

4) Ο ομηρικός ρηματικός τύπος του γ' πληθυντικού προσώπου του αορίστου (στην κατάληξη και κάποτε και στο θέμα) είναι εν' ελώς όμοιος και στην αρβανίτικη, π.χ.:

ομηρική	αρβανίτικη
βάν (πήγαν)	βαν (vane=πήγαν)
φάν (=είπαν)	θαν (thane = είπαν)

5) Η αρβ. διατηρεί σε μεγάλο βαθμό τις κατάληξεις του ενεστώτος των ρημάτων μέσης ή παθητικής φωνής, π.χ.

ελληνική	αρβανίτικη
τέρσ-ομαι (=στεγνώνω)	τέρ-εμ (= στεγνώνω)
τέρσ-ει	τέρ-εϊ
τέρσ-εται	τέρ-ετ
τέρσ-όμεθα	τέρ-εμι
τέρσ-εσθε	τέρ-ενι
τέρσ-ονται	τέρ-εν

6) Το αρβ. βοηθητικό ρήμα καμ=έχω, αν και στους λοιπούς χρόνους η παρουσία του δεν είναι και τόσο σαφής, διατηρείται θαυμάσια στον παρακείμενο των ρημάτων ενεργητικής φωνής, με τη διαφορά ότι στην ελληνική έπεται του θέματος του ρήματος, ενώ στην αρβ., όπως και στη νεώτερη ελληνική, προηγείται:

ελληνική	αρβανίτικη
(ρήμα βαίνω = πηγαίνω)	(ρήμα vete = πηγαίνω)
βέβη-κα (έχω πάει)	καμ βάϊτουρ (έχω πάει)
βέβη-κας	κε βάϊτουρ
βέβη-κε	κα βάϊτουρ
βεβή-καμεν	κέμι βάϊτουρ
βεβή-κατε	κένι βάϊτουρ

βεβή-καιοι

καιν βάιτουρ

Οι λέξεις, οι ρίζες και άλλες αντιστοιχείς της αρχ. ελληνικής και αρβανίτικης δεν είναι φυσικά μόνο αυτές που υπάρχουν στο ομηρικό λεξιλόγιο. Υπάρχουν εξ ίσου πολλές και στην μετέπειτα αρχαία ελληνική γλώσσα.

Πέρα απ' αυτά υπάρχει και μια κατηγορία άλλων κοινών λέξεων, τις οποίες δεν καταγράφω προς το παρόν, γιατί μπορεί να οφείλονται σε μεταγενέστερα δάνεια, που οπωσδήποτε υπάρχουν. Οι λέξεις αυτές είναι τόσο πολλές που ίσως υπερβαίνουν τον αριθμό της πρώτης κατηγορίας. Εξάλλου δεν με γοητεύει καθόλου η ιδέα αυτή, γιατί δεν δίνει την ικανοποίηση και τη συγκίνηση που αισθάνεται κανείς, όταν, εξετάζοντας μια λέξη φαινομενικά διαφορετική από την αντιστοιχη της άλλης γλώσσας, ανακαλύπτει, αφαιρώντας τις σκόνες και τις σκουριές, ότι πρόκειται για τις ίδιες λέξεις. Είναι η ίδια συγκίνηση που νιώθει ο αρχαιολόγος την ώρα που εγγίζει το εύρημά του κατά την ανασκαφή!

Για τη σύγκριση των δύο εξεταζόμενων γλωσσών είναι εντελώς απαραίτητο να γνωρίζουμε και την ακριβή προφορά τους κατά την αρχαιότητα. Και όσον αφορά την αρβανίτικη ούτε λόγος να γίνεται, αφού δεν γράφτηκε ούτε περιγράφηκε ποτέ η προφορά της, με εξαίρεση τη λέξη ΔΥ (= δύο), που, όπως είδαμε, βρίσκεται σε ελληνική επιγραφή και γράφεται με Ύψιλον. Από το γεγονός ότι στη σημερινή αλβανική το Υ προφέρεται με τον ιωνικό τρόπο (δλ. με στρογγυλεμένα χείλη, όπως το γαλλικό u), συμπεραίνουμε ότι η προφορά του διατηρήθηκε αναλλοίωτη μέσα στους αιώνες. (Η ίδια προφορά του Υ ίσως υπήρχε παλαιότερα και στην αρβανίτικη, αλλά χάθηκε υπό την επίδραση της νέας ελληνικής).

Όσον αφορά όμως την προφορά της αρχ. ελληνικής, έχουμε στη διάθεσή μας κάποια στοιχεία.

ΣΤ) Η προφορά της αρχαίας ελληνικής

Όπως είναι γνωστό, πολλά από τα γράμματα της αρχ. ελληνικής δεν έχουν σήμερα την ίδια φωνητική αξία που είχαν τότε, γιατί στο πέρασμα των αιώνων υπέστησαν αλλοίωση της προφοράς τους.

Μικρή, αλλά πολύτιμη, ιδέα στο θέμα αυτό μας δίνει ο Διονύσιος ο Αλικαρνασσεύς (1ος π.Χ. αι.) στο έργο του «Περί συνθέσεως ονομάτων» ως προς τον τόνο

της ομιλίας των αρχαίων Ελλήνων. Ο συγγραφέας μάς λέει σαφέστατα ότι ήταν μια πάρα πολύ μελωδική γλώσσα. Χρησιμοποιεί μάλιστα και μουσικό όρο λέγοντας:

«Στον πεζό λόγο η μελωδία χρησιμοποιεί ένα διάστημα, που λέγεται “διά πέντε”».

Αυτό σημαίνει ότι η ελληνική ήταν περισσότερο μελωδική απ’ ό,τι είναι π.χ. η ιταλική σήμερα, η οποία θεωρείται, και είναι πράγματι, η περισσότερο μελωδική γλώσσα. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι η αρχ. ελληνική, μαζί με τον μοναδικό λεξιλογικό της πλούτο, ήταν γλώσσα αριστουργηματική, εφάμιλλη των άλλων τομέων του ελληνικού πνεύματος. Δυστυχώς ούτε η νέα ελληνική ούτε η αρβανίτικη διατηρούν σήμερα το στοιχείο αυτό.

Ως προς την προφορά των γραμμάτων ο Διονύσιος μας δίνει περιγραφές που μας επιτρέπουν να διαμορφώσουμε ιδέα, σε κάποια σημεία ικανοποιητική, σε άλλα όχι. Αν υπήρχε βέβαια τότε η μαγνητοφώνηση, δεν θα υπήρχε σήμερα πρόβλημα! (Όπως άκουσα, οι Ιάπωνες έχουν κατορθώσει να ακούσουν κάποιες λέξεις των αρχαίων προγόνων τους απομαγνητοφωνώντας αγγεία που είχαν κατασκευαστεί στον κεραμικό τροχό!)

Εν πάσει περιπτώσει, βάσει και άλλων δευτερευουσών πηγών, μπορούμε να γνωρίζουμε, ως έγγυστα την αρχαία προφορά τους:

- 1) Α: Προφερόταν όπως και σήμερα
- 2) Β: Προφερόταν ως ΜΠ («Αριστοφάνης τα πρόβατα ΒΗ ΛΕΓΕΙΝ», δηλ. έβγαζαν φωνή «μπέε»). Μετά τον 4ο π.Χ. αι. προφερόταν όπως το σημερινό Β.
- 3) Γ: Προφερόταν ως ΓΚ.
- 4) Δ: Προφερόταν ως ΝΤ. Από τους πρώτους μ.Χ. αιώνες προφερόταν όπως το σημερινό Δ.
- 5) Ε: Η πρώτη προφορά του ήταν ΕΪ (όπως σήμερα λένε «λειμόνι» αντί λεμόνι).
- 6) Ζ: Ήταν γράμμα διπλό και προφερόταν ως ΣΝΤ ή ΣΝΤ (Σ+ΝΤ) (Πρβλ. νέα ελληνικά «ζημία», αρβ. ντ(έ)μ).
- 7) Η: Παλαιότατα σήμαινε το δασύ πνεύμα ΧΑ. Αργότερα προφερόταν ως μακρό Ε. (Το αρχαίο Ε ήταν βραχύ).
- 8) Θ: Προφερόταν περίπου ως ΤΧ.
- 9) Ι: Προφερόταν ανέκαθεν όπως σήμερα.
- 10) Κ: Προφερόταν καθαρό (ψιλό), (όχι όπως σήμερα ως ς όταν ακολουθούν το Κ τα φωνήεντα ε,η,ι,υ, π.χ. κερί, Κηφισιά, κιθάρα, κύπελλο).

- 11) Λ: Προφερόταν όπως σήμερα.
 12) Μ: Προφερόταν όπως σήμερα, αλλά όχι με πολύ κλειστά χείλη.
 13) Ν: Προφερόταν όπως σήμερα.
 14) Ξ: Προφερόταν όπως σήμερα, αλλά και ως ΓΣ ή ΧΣ.
 15) Ο: Προφερόταν ως ΟΥ ή όπως σήμερα.
 16) Π: Προφερόταν όπως σήμερα.
 17) Ρ: Προφερόταν όπως σήμερα.
 18) Σ: Προφερόταν όπως σήμερα.
 19) Τ: Προφερόταν όπως σήμερα.
 20) Υ: Οι Δωριείς το πρόφεραν ως ΟΥ, οι Ίωνες όπως το γαλλικό u.
 21) Φ: Προφερόταν περίπου ως ΠΧ.
 22) Χ: Προφερόταν περίπου ως ΚΧ.
 23) Ψ: Προφερόταν όπως σήμερα, αλλά και ως ΒΣ ή ΦΣ.
 24) Ω: Οι Δωριείς το πρόφεραν ως ΟΥ, άλλοι ως Ο μακρόν
 25) Ϝ (δίγαμμα): Κατείχε την 6η θέση στο παλαιότατο αλφάβητο και προφερόταν περίπου σαν το σημερινό Β.
 26) Ϟ ή Π (κόππα): Προφερόταν ως Κ, αλλά λαρυγγικό.

Επιπλέον θα πρέπει να σημειώσουμε και τα εξής:

α) Οι δίφθογγοι προφέρονταν μεν σε μια συλλαβή, αλλά ακούγονταν και τα δύο φωνήεντα, π.χ. το ρ. δαίω = διαιρώ προφερόταν ως ντάϊω (daioo) (Η αρβ. διετήρησε τη χωριστή προφορά των διφθόγγων σε πολλές περιπτώσεις. π.χ. ο αόριστος του πιο πάνω ρ. δαίω είναι ντάϊτα, ο ενεστώς ντανι ή (αλβ.) ντάι).

β) Η δωρική προφορά του Υ ως ΟΥ διατηρείται μέχρι σήμερα σε πλήθος νεοελληνικών λέξεων, π.χ.:

<u>αρχαία ελληνική</u>	<u>νέα ελληνική</u>
κυλλός	— κουλός
τύμπανον	— τούμπανο
τολύπη	— τουλούπα
φύσκη	— φούσκα
πίτυρον	— πίτουρο
άχυρον	— αχούρι
στυππίειον	— στουπί
ξυρόν (=ξυράφι)	— ξουράφι

γ) Διατηρήθηκε επίσης μέχρι σήμερα η δωρική προφορά του Ω ως ΟΥ, π.χ.:

<u>αρχαία ελληνική</u>	<u>νέα ελληνική</u>
κώνωψ	– κουνούπι
κώδων	– κουδούνι
κωφός	– κουφός

δ) Οι παραπάνω αλλαγές στις φωνητικές αξίες των γραμμάτων δεν έγιναν όλες μέσα σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, αλλά σε περιόδους που απέχουν πολλούς αιώνες μεταξύ τους. Παράδειγμα, η δωρική προφορά του Ο και Ω ως ΟΥ στην ελληνική επαρχία μόλις τώρα (20ός αι.) αρχίζει να υποχωρεί σε μερικές περιπτώσεις, π.χ. ο άνθρωπος - ου άνθρωπους. Αντίθετα, η δωρική προφορά του Υ ως ΟΥ είναι πολύ καλά ριζωμένη και αποτελεί πλέον δόκιμο τρόπο προφοράς.

ε) Το θέμα της υιοθέτησης ή μη της ερασματικής προφοράς, που ακολουθείται στα ξένα σχολεία και πανεπιστήμια, αφορά τη διδασκαλία της αρχ. ελληνικής γλώσσας και δεν ενδιαφέρει την παρούσα έρευνα.

Μετά απ' αυτά, νομίζω ότι είναι καιρός να δώσω ένα μέρος από τις ομηρικές λέξεις που έχω συγκεντρώσει, οι οποίες έχουν αντιστοιχία με αρβανίτικες, με την παρατήρηση ότι στην ερμηνεία της κάθε ομηρικής λέξης αναφέρω μόνο αυτήν που είναι όμοια ή πολύ παραπλήσια με την αντίστοιχη αρβανίτικη. Γιατί, όπως γνωρίζουμε, οι λέξεις έχουν συνήθως περισσότερες από μια έννοιες. Αν παρέθετα όλες τις έννοιες της κάθε λέξης, τούτο και περιττό θα ήταν εν προκειμένω, αλλά και σύγχυση θα μπορούσε να δημιουργήσει.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες λέξεις, αλλά και τις άλλες που προκύπτουν καθημερινά από την περαιτέρω έρευνά μου, ελπίζω να τις παρουσιάσω με κάποιαν άλλη ευκαιρία.

(Υπενθυμίζεται ότι για να κατανοηθούν καλύτερα οι αντιστοιχίες, θα πρέπει να έχουμε πάντοτε υπόψη μας την αρχαία προφορά των ελληνικών γραμμάτων)

ΟΜΗΡΙΚΗ ΛΕΞΗ	ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΗ ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΗ	ΚΟΙΝΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ
A		
1. ἄρουρα	αρ (arrë)	αγρός
2. ἄγριος	εγρ (egër)	άγριος
3. ἄήρ, γεν. ἠέρος	ερ (erë)	αέρας
4. αἰδώς	δουν (dhunë)	ντροπή
5. ἀλείφω	λίεν (lienj)	αλείφω, βάφω
6. ἀμέλγω	μιέλ (mjel)	αρμέγω
7. ἄντα	άντε (ande)	από εκεί, απέναντι
8. ἀράομαι	ουρόν (uronj)	εύχομαι, καταρώμαι
9. ἄρπη	χαρπ (harpë)	άγγιστρο
10. ἄε δέ	άιντε (ajde)	έλα λοιπόν
11. ἀνήρ	νιερί (njeri)	άνδρας, άνθρωπος
12. ἄττα	τατ (tatë)	πατέρας
B		
13. βαίνω, αόρ, βαν	βέτε, αόρ. βαν (vete-vanë)	πηγαίνω
14. βαλίος	μπάλιο (balo)	με λευκά στίγματα
15. βύω	μπους (mbush)	γεμίζω
16. βου-κολέω	κουλός (kullos)	βόσχω
17. βότ-ρους	ρους (rrush)	σταφύλι
18. βα-στάζω	μπαν (mbanj)	κρατώ
19. βάτραχος	μπερτεκός (bërtëkosë)	βάτραχος
Γ		
20. γῆ, δωρ. δα	δε (dhe)	γη
21. γηθέω	γεζόν (gëzonj)	χαίρω
22. γλῶσσα (εκ του γλωχῆ)	γκλιούχα (gluha)	γλώσσα
23. γόνυ, γεν. γουνός	γκλιού (glu)	γόνατο
24. γρόνθος	γκρουστ (grusht)	γροθιά
25. γέφ-υρα	ουρ (urrë)	γέφυρα

26. Γυραί (πέτραι)	γκουρ (gurrë)	πέτρες
27. γράφω	γκράπ	χαράσσω

Δ

28. δαίω	νταν (ndanj)	διαιρώ
29. δημός	διάμ (dhjamë)	λίπος
30. δοκί μοι	μ' ντούκετ (më duket)	μου φαίνεται
31. δόμος	δόμ (dhomë)	δωμάτιο
32. δόρυ	ντρον (dru)	ξύλο
33. δύο	ντί (di)	δύο
34. δῶρον	ντορ (dorë)	παλάμη, χέρι
35. δῶρον	δουράτ (dhuratë)	δώρο
36. δρεπάνη	ντράπερ (drapër)	δρεπάνι

Ε

37. ἔαρ, δωρ. Fήρ	βερ (verë)	άνοιξη, καλοκαίρι
38. εἶα	έγια (eja)	έλα
39. ἐστί	ιστ (ishtë)	είναι
40. εἶκω	ίκεν (ikënj)	αποσύρομαι, φεύγω
41. ἐκυρός (εκ του Fεκυρέ)	βιέχερ (vjuhër)	πεθερός
42. ἔλκω	χεκ (heq)	σύρω
43. ἔλπος	γκιάλπ (gjalpë)	βούτυρο
44. ἔννυμι (εκ του Fέσσω)	βες (vesh)	ντύνω, φορώ
45. ἔποψ (ἔποψ)	πουπ (pupë)	τσαλαπετεινός
46. ἔρεβος	ερεσίρ (errësirë)	σκοτάδι
47. ἔτος (εκ του Fέτος)	βίτ (vit)	έτος

Ζ

48. ζέω	ζιέν (zienj)	βράζω
---------	--------------	-------

H

49. ἦδέ	εδέ (edhe)	και
50. ἦμισυς	γκεμς (gjëmsë)	μισός
51. θέρω	σερόν (shëronj)	θεραπέυω
52. θρέομαι	θρές (thres)	φονάζω
53. θύραι	ντίερ (diei)	θύρες

I

54. ἰλύς	λιούτς (lucë)	λάσπη, βούρκος
----------	---------------	----------------

K

55. κάλαμος	καλί (kalli)	στέλεχος σταριού
56. κέλης	καλ (kal)	άλογο
57. κερτομέω	κερτόν (qërtonj)	επιπλήττω
58. κλαίω	κλιάν (klanj)	κλαίω
59. κάρυον	αρρ (arrë)	καρύδι
60. κόραξ	κορμπ (korbë)	κοράκι
61. κορέω	κόρρεν (korrënj)	σαρώνω, θερίζω
62. κράς, κάρα	κρίε, πληθ. κρέρ (krie-krerë)	κεφάλι
63. κρίζω	κρις (kris)	τρίζω
64. κακός	κεκ (i keqë)	κακός
65. κρήνη	κρο (kro)	βρύση
66. κύστη	κουσί (kusi)	αγγείο, καζάνι

Λ

67. λίτομαι	λιούτεμ (lutem)	παρακαλώ
68. λάπτω (λέπω)	λιεπίν (lëpinj)	γλείφω
69. λάσκω	λας (llas)	ομιλώ (δυνατά)

M

70. μάρπτω	μάρ (marr)	παίρνω
71. μέλι (θέμα μέλιτ-)	μιάλτ (mjaltë)	μέλι
72. μένω, μίμνω	μενόν (mënonj)	χρονοτριβώ
73. μῆλον	μολ (mollë)	μήλο
74. μύλη	μουλί (mulli)	μύλος
75. μῦς	μι (mi)	ποντικός
76. μορτός	μούρετ (murrëti)	σκοτεινός

N

77. νέμεσις	νεμ (nëmë)	μομφή, κατάρα
78. νύμφη	νούσε (nuse)	νύφη
79. νυί	νάني (nani)	τώρα

O

80. οὐδός	ουδ (udhë)	οδός
81. οὐκ	νουκ (nuk, nëkë)	δεν
82. οὔρον	σουρ (shurrë)	ούρο
83. ὀλίγος (εκ του Φολίγος)	βογκιλ (vogël)	λίγος, μικρός
84. ὄναρ	έντρ (ëndrrë)	όνειρο
85. οὔς (εκ του ὄFes)	βες (vesh)	αφτί

Π

86. πίνω	πι (pi)	πίνω
87. πίμπλημι	μπλιούαν (mbluanj)	γεμίζω
88. ποῦ, ἰων. κοῦ	κου (ku)	πού
89. παλάμη	πλουμπ (pllumbë)	παλάμη, σπιθαμή
90. πάρος	πάρα (para)	μπροστά
91. πόνος	πουν (punë)	εργασία, δουλιά
92. πλήρης	πλιότ (plot)	γεμάτος
93. πεδάω	πενγκόν (pengonj)	εμποδίζω
94. πέταλον	πετκό (petko)	πέταλο

95. πηλός, δωρ. παλός	μπαλτ (baltë)	λάσπη
96. πρίω	πρες (pres)	κόπτω

P

97. ρώξ (θέμα ρώγ)	ρουγκ (rrugë)	δρόμος
98. ρέω (εκ του ρέγω)	ρεδ (rredh)	ρέω
99. ρυτήρ	ριπ (rrip)	λουρί
100. ράσσω	ραχ (rrah)	δέρνω

Σ

101. σῆτες (εκ του σηφέτες)	σίβιετ (sivjet)	εφέτος
102. σκῆπτρον (σκοῖπος)	σκοπ (shkop)	βακτηρία
103. σπυρίς (σπάρτον)	σπορτ (shportë)	καλάθι
104. σπήλαιον (σπέος)	σπελ (shpellë)	σπήλαιο
105. στείβω	στιπ (shtip)	συμπιέζω
106. στρώννυμι	στρον (shtronj)	στρώνω
107. στρίγξ	στρίγκ (strigë)	στρίγγλα

T

108. ταράσσω	τραζόν (trazonj)	ανακατώνω
109. τέρομαι	τέρεμ (terem)	στεγνώνω
110. τράπηξ	τρα (tra)	δοκός
111. τρομέω	τρέμπεμ (trëmbem)	φοβούμαι

Y

112. ὕλη	σουλ (shul)	ξύλο
113. ὑπέρ	σίπερ (sipër)	επάνω

Φ

114. φλύω	φλιάς (flas)	ομιλώ, φλυαρώ
115. φρίκη	φρικ (frikë)	φόβος

116. φλόξ	φλιάκ (flakë)	φλόγα
117. φύλλον	φλετ (fletë)	φύλλο

X

118. χαλκός	χέκουρ (hekur)	σίδηρος (μία από τις έννοιες του χαλκού)
119. χαίνω, χάσκω	χαπ (hap)	ανοίγω
120. χέω	χεδ (hedh)	ρίχνω, πετώ

X

121. ὤμός	νιόμ (i njomë)	άωρος
122. ὠόν (εκ του ὠφέον)	βε (ve)	αυγό

Ευχαριστώ την Οργανωτική Επιτροπή της ΣΤ΄ Επιστημονικής Συνάντησης Νοτιοανατολικής Αττικής και το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Μαρκοπούλου για την τιμή που μου έκαναν με την πρόσκλησή τους.

Ευχαριστώ επίσης και το πυκνό ακροατήριο, που με μεγάλο ενδιαφέρον παρακολούθησε την ανακοίνωσή μου αυτή —αν και δεν την άκουσε ολοκληρωμένη— ζητώντας μάλιστα να παραταθεί κατ' εξαίρεση ο περιορισμένος χρόνος, που είχα στη διάθεσή μου από το πρόγραμμα. Σ' αυτό νομίζω ότι συνέβαλε και η γενική εκτίμηση ότι το αποτέλεσμα της έρευνας αποτελεί μιαν επιπλέον απόδειξη ότι οι Αρβανίτες είναι με το παραπάνω γνήσιοι απόγονοι των ελληνοπελασγών, πέρα από το γεγονός ότι πάντοτε είχαν ελληνική εθνική συνείδηση.

Πηγές και βοηθήματα

Απολλόδωρου, «Βιβλιοθήκη», Βιβλίο Γ΄.

Πλουτάρχου, «Βίοι Παράλληλοι», Πύρρος.

Διονυσίου Αλικαρνασέως, «Περί συνθέσεως ονομάτων». Κεφ. ΙΔ΄.

Ησυχίου του Αλεξανδρέως, «Λεξικόν».

Ιάκωβου Θωμόπουλου, «Πελασγικά ήτοι περί της γλώσσας των Πελασγών», Αθήναι 1912.

- Ηλία Α. Τσατσόμοιρου*, «Ιστορία Γενέσεως της Ελληνικής Γλώσσας», 1991.
Κώστα Πλεύρη, «Το Ελληνικόν Αλφάβητον».
Γ. Μπαμπινιώτη, «Η Γλώσσα της Μακεδονίας».
Eqrem Çabej, «Hyrje në Historinë e Gjuhës Shqipe», Prishtinë 1982.
John Chadwick, «Γραμμική Β και συγγενικές γραφές».
James Thomas Hooker, «Εισαγωγή στη Γραμμική Β».
Ι. Πανταζίδου, «Λεξικόν Ομηρικόν».
Α. Καραπαναγιώτου, «Ομηρική Γραμματική», Αθήνα 1893.
J. B. Hofmann, «Ετυμολογικόν Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής».